

הרב יהונתן פז

חובת האב ללמד את בנו שחייה

- א. מקור הדין
- ב. האם החיוב ללמד את בנו לשחות נפסק להלכה?
- ג. הדעות שחובה על האב ללמד את בנו לשוט
- ד. ההכרעה למעשה
- ה. לימוד שחייה בימינו
- ו. לימוד שחייה לבנות

א. מקור הדין

הגמרא במסכת קידושין (כט, א) כותבת:

תנינא להא דתנו רבנן האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות, וי"א אף להשיטו במים (בנהר, שמא יפרוש בספינה ותטבע ויסתכן אם אין יודע לשוט. רש"י), רבי יהודה אומר כל שאינו מלמד את בנו אומנות מלמדו ליסטות.

הגמרא (בדף ל, ב) ביארה את טעם הדבר שצריך ללמדו לשוט מפני ש'חיותיה הוא'. מקור הדברים הוא בתוספתא במסכת קידושין (א, ח), והדברים מובאים בשינויים מסוימים גם בתלמוד הירושלמי קידושין (פ"א ה"ז), במדרש רבה קהלת (פרשה ט פסקה ט), במכילתא פרשת בא (פרשה יח), ובספר הזוהר הקדוש פרשת תרומה (קעד ע"ב).

האם החיוב ללמד את בנו לשחות נפסק להלכה? ואם מצד ההלכה אין בזה חיוב, האם בכל זאת החובה קיימת ממידת חסידות? האם בזמנינו שהתחבורה בספינה אינה שכיחה החיוב עדיין קיים? האם יש צורך ללמד שחייה גם לבנות?

ב. האם החיוב ללמד את בנו לשחות נפסק להלכה?

הרי"ף (קידושין יב, א מדפי הרי"ף) מביא את הברייתא הנזכרת כצורתה מבלי להעיר דבר, וכן עושה גם הרא"ש (פ"א סי' מ), מכאן שהרי"ף והרא"ש אינם פוסקים להלכה כדעת ה"א שמחייבים את האב ללמד את בנו לשוט במים, וזאת משום שכך דרכם של הרי"ף והרא"ש כאשר הם מביאים ברייתא שמובאת בה עוד דעת יחיד חוץ מדעתו של ת"ק שכוונתם בזה לרמוז שההלכה כדעת ת"ק, וכמבואר בשדי חמד כללי הפוסקים כלל ג סע' ג'. גם ברמב"ם ובטושו"ע הושמטה הלכה זו, ובשו"ת בנין

1 קיימים עוד ראשונים שמעתיקים את דברי הברייתא כצורתה, ראה פסקי הרי"ד כאן, ספר הבתים (ספר מצוה, מ"ע ד, עמ' נז), סמ"ק מצורף מצוה קו (ח"א עמ' רנה), ורבינו ירוחם (ספר אדם וחיה, נתיב א ריש ח"ד), ולכאורה התכוונו להורות שאין ההלכה כדעת ה"א, וכדעת הרי"ף והרא"ש. אמנם גם בדעת הרי"ף והרא"ש קיימת כאן נקודת עיון, משום שהם מטריחים את עצמם להעתיק גם את הגמרא

ציון סי' קכה ביאר שהרמב"ם פסק כדעת ת"ק שלא מנה את החיוב להשיטו במים בין הדברים שהאב מחויב בהם, ובשו"ת דבר אליהו² סי' פו תמה על הרמב"ם שלא פסק שהאב חייב ללמדו לשוט, והוסיף לתמוה שבירושלמי מובא שדעת הי"א היא דעת רבי עקיבא, והלא שקיי"ל הלכה כר"ע מחבריו³, ותירץ שהחשש שאדם יטבע בנהר הוא חשש רחוק מאוד, וכנראה סבר הרמב"ם שר"ע שמצריך ללמד לשוט כדי שלא יבוא הבן לידי סכנת טביעה לשיטתו שחושש למיעוט, וכיון שאנו פוסקים כחכמים שאין חוששים למיעוטא לכן אנו פוסקים גם שאין חיוב ללמד את הבן לשוט⁴. עכ"פ מבואר שדעת גדולי הפוסקים שאין חיוב ללמד את הבן לשוט⁵. וכן דעת המאירי שמביא את הסוגיא כאן בפרטות ומשמיט את הדין של 'להשיטו בנהר',

המבארת את טעמם של היש אומרים, ושמה כוונתם להראות שצריך להתחשב בה להלכה, וצ"ע.

2 מאת הרב אליהו לערמאן, נדפס בורשה שנת תרמ"ד.

3 בספר דבר אליהו בשאלתו הוא מוסיף ותמה: "אך זאת תמיה לי, אמאי לא הביא רבינו דמחויב ללמדו להשיטו במים, ובפרט דבירושלמי איתא דר' עקיבא הוא בעל המימרא זו, ונודע דהלכה כר"ע מחברו, ומכש"כ היכא דלא פליג עליו שום תנא", ובהגהות פרי משה על ספר חידושי איבר"א (לרבי אברהם יוזפא לערמאן, בנו של הדבר אליהו) בחלק השו"ת סי' י הערה ז (דף יז ע"ב) מתקשה בהבנת דברי הדבר אליהו, שהרי ודאי ת"ק שאינו מונה את הדין של להשיטו בנהר חולק על ר"ע, ועו"ש. ובמחילת כבודו הגדול של הפרי משה אין בהשגתו כלום, משום שהמשפט "ומכש"כ היכא דלא פליג עליו שום תנא" לא נסוב על הדין של להשיטו בנהר, אלא על הדין של ללמדו אומנות שגם הוא הושמט מספרי הפסק, וכמבואר למעין בדברי הדב"א, ועל הדין של ללמדו אומנות אפילו אם הוא נאמר ע"י ר"ע הרי לא מצינו מי שחולק על זה [ואמנם יש עמימות מסוימת בלשונו של הדב"א שם, אבל כל מבואר בהכרח למעין].

4 כדברים אלו של הדבר אליהו, שתלה את החיוב ללמד את הבן לשוט בשאלה האם חיישין למיעוט, מצאתי גם בספר קרבן אשר בחידושים על מס' קידושין, שכתב ג"כ על דרך חידוד שהצורך ללמד לשוט הוא משום החשש למיעוט, ועיי"ש שביאר בזה את החילוק בין התלמוד הבבלי לתלמוד הירושלמי, שהירושלמי סבר בדעתו של ר"ע שהוא חושש למיעוט ולכן הביא הלכה זו בשמו, ואילו הבבלי סובר שגם לדעת ר"ע לא חיישין למיעוט ולכן הביא דין זה בשם "יש אומרים". ובדבריו אלו של ספר קרבן אשר תסתלק תמיהתם של האחרונים שהקשו איך פסקו הפוסקים נגד שיטתו של ר"ע וכנ"ל, ולדברי הקרבן אשר מיושב הדבר, מכיון שלדעת הבבלי דעת הי"א אינה שיטת ר"ע. אולם עצם הדבר שתלו האחרונים הנ"ל את השאלה האם חובה על האב ללמד את בנו לשוט בשאלה הכללית האם חיישין למיעוט אינו מוכרח, שהרי גם אם בדרך כלל בשאלות הלכתיות איננו חוששים למיעוט, בכל זאת יתכן שבשאלה של פיקוח נפש נחמיר יותר ונחשוש אפילו לדברים רחוקים, לפי הכלל הידוע חמירא סכנתא מאיסורא. וגם להיפך, אפילו אם בספיקא דאורייתא חוששים לחששות רחוקים משום שכך נמסר בכללי הפסק, אין להכריח מזה שיבואו חכמים ויתקנו במיוחד תקנה להציל מחשש רחוק שכזה ("מילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן").

5 מן הראוי להעיד שבספר דבר אברהם ח"ב סי' א סוף אות ו כתב "ואיני יודע למה לא הובא בשו"ע להלכה הא דחייב האב להשיאו אשה ולהשיטו בנהר". הדבר אברהם אינו מסיק מתוך השמטת הפוסקים שאינם נוקטים דין זה להלכה, אלא משאיר את ההשמטה בבחינת קושיא וצריך עיון.

וכן מבואר גם בספר המצוות לרס"ג (מ"ע לא-לב) שמנה רק את חמשת החיובים (ללמדו תורה, להשיאו אשה, למולו, לפדותו, וללמדו אומנות) והשמיט את הדין של 'להשיטו בנהר' (ועי' בביאור ריי"פ פערלא [קעו טור ג] בדעת הרס"ג).

גם בספר תניא רבתי סי' צט מביא את הברייתא בשלימותה, ובסי' ק כותב "כשם שהאב חייב בבנו בחמישה דברים שכתבנו" וכו', ומבואר שהחיוב הוא רק בחמשת הדברים שמנה ת"ק ולא בפרט השישי שנוסף ע"י הי"א. גם הר"י מלוני"ל והיד רמה והריטב"א בפירושים על המשנה מעתיקים רק את חמשת הדברים שמביא ת"ק ומשמיטים את הדין של להשיטו בנהר, וכן בפסקי ריא"ז מונה רק את חמשת החיובים שכתב ת"ק, וכן הוא גם בסמ"ג (עשין כח) ובאבודרהם הלכות ברכות (השער התשיעי), וכן מבואר גם במנורת המאור לר"י אלנקווה⁷ שדין 'להשיטו בנהר' אינו להלכה, משום שהוא כותב "ארבעה דברים חייב אדם לעשות לבנו, ואלו הן, א למולו, ב לפדותו אם הוא בכור, ג ללמדו תורה וללמדו אומנות שיאכל ממנה כדי שתתקיים התורה בידו, ד להשיאו אשה, ויש אומרים אף לשוט בנהר", ואח"כ הוא כותב "כמו שאדם חייב לעשות לבנו הדברים שציונו ז"ל שהם **הארבעה דברים** שכתבו ז"ל והם ללמדו תורה להשיאו אשה וכו'", ומבואר ג"כ בפירוש שהחיובים הם רק ארבעת הדברים שהוא מונה - ולא להשיטו בנהר.

לאור הדברים המובאים עד כה ברור ופשוט שדעת היש אומרים אינה להלכה, ואין על האב חיוב ללמד את בנו לשוט בנהר.⁸

ג. הדעות שחובה על האב ללמד את בנו לשוט

בניגוד לפשטות דבריו בהלכותיו וכנ"ל - הרמב"ם כותב בפירוש המשניות (קידושין פ"א מ"ז) ש"מצות האב על הבן שש מצוות, והם אלו, למולו, ולפדותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות, **ולהשיטו בנהר**".⁹ ובנוסח קרוב מאוד כותב גם הרע"ב

6 חידושי הריטב"א מהדורא בתרא, שנדפסו ע"י מוסד הרב קוק בשנת תשע"ב.

7 ניו יורק תרצ"ב, פרק יא בענין גידול בנים, עמ' 136-135. דבריו של מנורת המאור הועתקו בספר ראשית חכמה (ירושלים תש"ס) כרך ג פרק גידול בנים עמ' מט-נ [כרך ג הוא כולו העתקה ממנורת המאור, כמבואר בשער הכרך, ובכלל זה גם פרק גידול בנים].

8 בספר אש התורה על בראשית (שטיגליץ, ירושלים תשס"ח), בשו"ת תורת חיים שנדפס בסופו הכולל את תשובות הגר"ח קנייבסקי, תשובה תנד (עמ' רלד), מכריע הגר"ח שלא קיי"ל להלכה כהי"א. תשובות דומות נדפסו בשמו גם בספר הליכות חיים של הרב טאפלן (נערך ע"י הרב פייער, ליקוואד תשס"ו) חלק ב פרק מד תשובות שסו-שסז. וראה גם בספר דברי תורה של רבי חיים אלעזר שפירא ממונקשט בעל המנחת אלעזר (מהדורא רביעאה, סי' ב, בתוך סוגריים) שג"כ כתב בנחרצות שהפוסקים אינם פוסקים להלכה את הדין שאביו חייב ללמדו לשוט בנהר.

9 כנוכר, הרמב"ם ביד החזקה לכאורה אינו פוסק להלכה שיש חיוב ללמד בן לשוט בנהר, והוא

שם "כל מצוות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו, והן שישה דברים, למולו, לפדותו אם הוא בכור, ללמדו תורה, ללמדו אומנות, להשיאו אשה, להשיטו בנהר". כך מפורש גם בספר ראב"ן במסכת קידושין שם¹⁰: "כל מצוה המוטל על האב לעשות לבנו - האנשים חייבין, כגון למולו ולפדותו אם הוא בכור וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות ולהשיטו בנהר, והאם פטורה", וכן מבואר בספר התדיר¹¹. ובספר טהרות הקודש הקדמוני¹² כתב בתוך דבריו "גם צריך לקיים הדברים שחייבוהו חז"ל לאביו לעשות לבנו והוא זה ללמדו אומנות נקייה גם לשוט בנהר ולרכוב על הסוס¹³. וצריך לומר שראשונים אלו סברו שהלכה כיש אומרים שהיא שיטת רבי עקיבא שפוסקים כמותו שהרי "הלכה כמותו מחבריו", או שהם סוברים שרבנן מודים לר"ע שכן יש לנהוג ממידת חסידות¹⁴.

כאמור בגמרא כתוב שטעמם של היש אומרים המחייבים ללמד את הבן לשוט הוא ששיוט בנהר "חיותיה היא". הרד"ל בהגהותיו מבאר, וכך כתוב גם בחזון יחזקאל על התוספתא, שכיון שדבר זה הוא 'חיותיה' הוא נכלל בפסוק "ראה חיים עם אשה אשר אהבת" שממנו הגמרא לומדת שהאב צריך ללמד את בנו אומנות. עוד אפשרות היא שדברי הגמרא 'חיותיה היא' מציינים ששיטתו היא דבר של חיות וצורך גדול, ולכן סברא פשוטה שחובה על האב ללמד את הבן לשחות, וכמו שהאב חייב במזונות בנו ובדאגה לכל צרכיו¹⁵, גם בלי תקנה מיוחדת ללמדו בדווקא לשוט¹⁶. אם נניח כביאר

- העיקר להלכה, ע"י שו"ת רמ"ע מפאנו סוף סי' קיז, שו"ת רדב"ז ח"א סי' תקפ, יד מלאכי כללי הרמב"ם והראב"ד והסמ"ג אות א, ברכי יוסף יו"ד סי' מט"ר סע' א, ארץ חיים (סתהון) קונטרס הכללים כלל ב, בית אהרן כרך י עמ' קכז, עין יצחק חלק א' כללי הרי"ף והרמב"ם סעיף מ"א.
- 10 מהדורת דבילצקי, בני ברק תשע"ב, סימן תקנב, עמוד תקצה.
- 11 רבינו משה ב"ר יקותיאל מן האדומים, נדפס בשנת תשנ"ב בניו יורק, סוף סי' נב עמוד רפט.
- 12 נדפס באמשטרדם בשנת תצ"ג, חלק שני פרק ה, דף ד ע"ב טור ב.
- 13 לכאורה יש ללמוד מדברי טהרות הקודש שיש חיוב על אב ללמד את בנו נהיגה ברכב, כמו שבזמנו היה חיוב ללמדו לרכב על סוס, ויל"ע. ובאמת ראיתי בספר דברי הרב (מעשיות ודרשות וכדו') על הרב יוסף דב סולוביצ'יק, נדפס בירושלים בשנת תשע"ג ע"י שכטר) בליקוטי הנהגות עמוד ר"א שהרב יוסף דב סולוביצ'יק נשאל ע"י תלמיד האם אב צריך ללמד את בנו נהיגה, וענה הרב שמסתמא כן, ושאל תלמיד אחר היכן מצאנו חיוב כזה - הרי חז"ל חייבו רק ללמד אומנות ושיטה במים, ענה לו הרב "זה מפתיע אותי שאתה כ"כ מצומצם וכ"כ מילולי...", עכ"פ גם אם יש חיוב על האב ללמד את בנו נהיגה נראה שחיוב זה מגיע מהחיוב של ללמדו אומנות, משום שע"י שיוכל לנהוג ברכב יוכל למצוא עבודה ביתר קלות.
- 14 כך בוודאי שייך לומר בדעת הטהרות הקודש, שהוא ספר של הנהגות חסידות.
- 15 העיר לי ת"ח אחד שמאחר שראינו שחז"ל דאגו לכך שהאב ילמד את בנו את כל הדברים שנצרכים לו לצורך החיים והקיום הבסיסי, א"כ למה לא חייבו אותו ללמד את בן להינצל משריפות (בריחה, כיבוי אש וכד') שדבר זה הוא סכנה ממש, והוא גם דבר שהיה מצוי מאד במציאות החיים של תקופת חז"ל? ונראה לי שאין צורך בלימוד מיוחד ומוגדר לצורך עניין זה, בניגוד ללימוד שחייה שהוא לימוד מסוים.
- 16 מכאן יוצא שצריך לדאוג גם ללמד בנים כלים שישמשו אותם בחיים, כמו למשל לימודי שפות

השני יתכן מאוד שהפוסקים שלא העתיקו את הדין של לשוט בנהר לא התכוונו להסיר דין זה מן ההלכה, אלא שהם הסתפקו במה שכתבו באופן כללי שהאב צריך לדאוג לצורכי בניו, והדבר משתנה לפי הצרכים של כל ילד וילד. רוב הילדים צריכים שילמדו אותם לשוט, אבל הוא הדין שצריך ללמד כל דבר צורך. ולכן לא ראו הפוסקים צורך להעתיק את העניין הפרטי של 'לשוט בנהר' דווקא, והסתפקו בדין הכללי שצריך לדאוג לצרכי הילדים¹⁷. לפי פירוש זה גם אין סתירה בדברי הרמב"ם בין פירושו על המשנה, ששם כנזכר הוא כותב שצריך ללמד בן לשוט, לבין דבריו ביד החזקה ששם השמיט את הדין של להשיטו בנהר¹⁸. עכ"פ לפי המבואר עד כה נראה שאין על האב חיוב ללמד את בנו לשוט, אבל בכל זאת זהו דבר חיובי וכדאי.

ד. ההכרעה למעשה

והנה מצאתי בספר יהודה יעלה לרי"ח הכהן¹⁹ בסוף פרשת בא (אות כב, דף קי ע"א) שכתב "וסתמא דמילתא דההוא ת"ח לימדו אביו לשוט על פני המים, כדקי"ל להלכה דחייב אביו ללמדו לשוט, כמ"ש במסכת קידושין", גם בספר תהלוכות המים²⁰ כתב בסעיף רצ"ה שכל אדם מחויב ללמד בנו להשיטו בנהר, וגם בספר מנחת יהודה²¹ (פרשת בראשית אות מב) כתב לשון כזאת שחובה על האב ללמד את בנו לשוט, ואולי משמע כך גם בספר דרשות מהר"ם בריסק²² בדרשה לשבת הגדול שנת תרפ"ז שהוא חובה ללמד בן לשוט. ומאיךך ראיתי בקובץ בית הלל²³ שנדפסה שם תשובה

והגנה עצמית ועזרה ראשונה וכד', הכל לפי הצורך. דבר דומה לזה מצאתי אצל הרש"ר הירש בספרו יסודות החינוך ח"א (הוצאת נצח ת"א תשי"ח) מאמר חינוך התורה (עמ' כב), שלומד מהדין של להשיטו בנהר שיש חיוב על האב ללמד את הבן התעמלות: "כן על האב לשים לב לחושיו של הילד, ולאמנו בתרגילי התעמלות, כדי שיהיו אברי גופו חזקים וגמישים, כדברי חז"ל האב חייב בבנו... אף להשיטו במים".

17 חובת האב לזון את בניו נפסקה להלכה ברמב"ם הלכות אישות פי"ב הי"ד, ובטושו"ע אה"ע סי' עא סע' א. עיקר החיוב הוא עד גיל שש, אבל גם לאחר מכן יש לאב לזון אותם, כמבואר ברמב"ם וטושו"ע שם. ואין כאן המקום להרחיב בזה.

18 ראה מ"ש הרב אליעזר נחום בספר חזון נחום על המשנה מסכת כלים פ"ז מ"ג: "ואני אומר דאע"פ שמצינו במקומות הרבה שחזר בו מפירוש המשנה לספר היד, מ"מ כל מאי דמצינן לומר דלא חזר בו אמרינן".

19 הרב יהודה חיים הכהן, ירושלים תרפ"ח.

20 הרב צבי אריה הכהן אב"ד נעמראב, ורשה תרכ"ג.

21 הרב יאודה עטיה, ארם צובה תרפ"ד.

22 הרב מרדכי בריסק, אב"ד טאשנאר ומחבר שו"ת מהר"ם בריסק, נדפס מחדש ניסן תשמ"ז, עמ' רכט.

23 שנה ד גליון ג, אב תשס"ג, עמ' פג.

של הרב ישראל פסח פיינהנדרלר מחבר השו"ת אבני ישפה, והוא כותב שם שאין שום צורך וענין תורני ללמד את הבן לשוט.

ולעניות דעתי האמת היא בדרך הממוצעת, שאין חובה ללמד לשוט, אבל הוא דבר טוב שהתועלת ממנו מרובה והוא גם קיום של שיטת כמה ראשונים וכו"ל. אסמכתא לדעתי יש ממנהג הרבה יראי ה' שמשתדלים ללמד את בניהם שחיה אם הדבר מתאפשר, אבל אינם נוהגים בדבר זה כחיוב גמור. דוגמא לזה קיימת בספר דברי בן עמרם²⁴ (בקונטרס עובדא דרבי עמרם, פרק ה סעיף ח) שכותב בתוך כדי סיפור תולדות אביו: "זכורני כשהייתי ילד קטן לימד אותי אבי ז"ל לשוט במים במקוה, לקיים דברי חז"ל בקידושין כ"ט ע"א האב חייב ללמד את בנו להשיטו במים, ע"י שקשר אותי בחבל והוא החזיק בקצה החבל והראה לי האיך לשוט במים, אבל אני התייראתי לשוט במים ועל כן הפסיק אבי ז"ל ללמדני". עוד אסמכתא מצאתי בספר עינים למשפט²⁵ במסכת קידושין שם (ד"ה וי"א אף להשיטו בנהר, וד"ה ולהשיאו אשה) שג"כ תמה על השמטת הרמב"ם את הדין של להשיטו בנהר מספרו היד החזקה, וכתב לבאר שכך הוא דרך הרמב"ם שכל דבר שאינו דין גמור אלא רק עצה טובה אין הכרח שיובא להלכה ביד החזקה. לפי דברים אלו מסתבר לומר שהדין של להשיטו בנהר אינו דין אבל הוא עצה טובה, ודבר זה מוסכם גם על הפוסקים שלא הביאו דבר זה להלכה^{26 27}.

ה. לימוד שחיה בימינו

אחר שנתבאר שיש ענין ללמד בן לשוט, יש לדון עוד שמא בזמנינו שהתחבורה בספינות אינה מן הדברים המצויים א"כ שמא כבר אין ענין ללמד לשוט. וטענה זאת מתחלקת לשני חלקים, האחד - לשיטות שאינן פוסקות דין זה להלכה ואין כאן אלא עצה טובה, ואולי

24 הרב נתן געשטטנער, בני ברק תש"ע.

25 הרב יצחק אריאלי, נדפס בירושלים תרצ"ו.

26 יתכן גם לומר בדעת הרי"ף והרא"ש, שלמרות שבדרך כלל כאשר הם מביאים ברייתא בשלימות ואינם מכריעים כמי ההלכה כוונתם שההלכה היא כת"ק, בכל זאת בדברים של עצה טובה יתכן שכוונתם היא להיפך - להשמיע את כל האפשרויות והעצות הקיימות, גם של המאן דאמר שבדרך כלל לא פוסקים כמותו, כדי שנדע לחשוש גם לדעתו, ונקודה זו צריכה בירור. עוד דבר ניתן ללמוד מדברינו כאן, שיתכן שכל הפוסקים שפסקו את החיוב ללמד בן שחיה כוונתם הייתה רק לעצה טובה, ולא לחיוב גמור מדרבנן.

27 יש להוסיף עוד דבר שנוגע לענייננו, שבחידושי בני יששכר (מהרב צבי אלימלך שפירא מדינוב) על מסכת קידושין מבאר שיש עניין מיוחד על פי הקבלה לדעת לשוט, וכמו שהאריז"ל קיבל את השגתו בעת שעמד על הנילוס יעו"ש, ולכן דבר זה אינו ככל הצרכים הקיימים בחיים, אלא יש בו תועלת מיוחדת.

עצה זו אינה קיימת כיום. ועוד, גם לשיטות שיש חיוב גמור ללמד לשוט, אולי בזה"ז נכללים בכלל "חיותיה היא" דברים אחרים חיוניים יותר מלימודי שחיה.

ונראה שעכ"פ בתור הנהגה טובה ודאי יש מעלה גדולה ללמד שחיה גם בזמנינו אם הדבר מתאפשר, מאחר שגם בזמנינו קיים מיעוט המצוי שאנשים וילדים שאינם יודעים לשחות באים לידי סכנות ממשיות, אם בעת רחצה בים או בבריכה או תוך כדי טיולים, ובפרט נכון הדבר לפי דברי הדבר אליהו הנ"ל שמעולם החשש שיבואו לטבוע היה רחוק ובכ"ז הורו חז"ל ללמד לשחות²⁸.

ו. לימוד שחיה לבנות

האם יש גם ללמד בנות לשוט? גם בנות עלולות לשוט בספינה לעומק הים ולהסתכן אם לא ידעו לשחות, וכן הן יכולות להסתכן ברחצה רגילה בנהר או בים וכד' בדיוק כמו הבנים, ולכן נראה שנקטה הגמרא בן וה"ה בת, וכמו שנכתב בגמרא על להשיאו אשה בלשון זכר ויש חיוב להשיא גם בנות, כמבואר בגמרא בדף ל, ב, וכן גם לגבי חובת לימוד אומנות אף שנכתבה בלשון זכר בכל זאת מסיק בספר המקנה בקידושין (ל, ב ד"ה אלא בתו) שהוא נאמר גם על בנות²⁹, והגמרא כתבה בלשון זכר לאו דווקא³⁰.

28 אני בעניינות דעתי אינני מבין כ"כ את דבריו של הדב"א. אדם שאינו יודע לשחות עלול להימצא בסכנה ממשית פעמים רבות, ואם איננו רואים שאנשים טובעים בכל יום אין זה אלא משום שהם יודעים לשחות עכ"פ באופן מינימלי.

29 בספר המקנה בהתחלת דבריו תולה את השאלה האם ללמד בנות אומנות בשני הצדדים שהביאה הגמרא כמקור לחיוב ללמד אומנות, שאם הלימוד הוא מהחובה ללמד בנים תורה א"כ כמו שאין חיוב ללמד בנות תורה כך אין חיוב ללמדן אומנות, אבל אם הלימוד הוא מהחיוב להשיא אשה, א"כ חובה ללמד גם בנות אומנות כמו שצריך להשיא אותן, ואח"כ כותב המקנה שמסתבר שבכל אופן צריך ללמד אותן אומנות, מאחר שבזה תלויה חיותן ופרנסתן. מדברים אלו ניתן ללמוד באופן ישיר גם לנושא שלנו - לימוד שחיה, שכיון שהוא צורך חיוני צריך ללמדו גם לבנות. כל זה אם נניח שגם המקור לחיוב לימוד שחיה הוא מהפסוק ראה חיים וגו', אבל אם המקור ללמד שחיה הוא מסברא, וכמו שהצעתי בדברי למעלה, אם כן אין סיבה שלא לחייב ללמד שחיה לבנות גם לפי ההוא אמינא של המקנה שהרי המקור הוא לא מלימוד תורה! אגב, לגבי לימוד אומנות לבנות יעויין עוד בשו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' קסג שג"כ כתב בפשיטות שאין הבדל בין בנים לבנות וחובה א"כ ללמד אומנות גם לבנות, וקיימת עוד אריכות בזה בילקוט יוסף ח"ב סי' קנא סע' כד הערה לד, שו"ת ברכת יהודה ח"ב יו"ד סי' טז עמ' רלד, והאריך בזה במיוחד הרב שלמה שפירא בשורת הדין (שע"י מכון שער המשפט) כרך טו עמ' ריד ואילך, ואין כאן המקום להאריך בענין זה.

30 ראיתי בקונטרס' גם אני אודך - תשובות מהגאון ר"ח קנייבסקי (ח"ג תשובה ט) ששאל את הגאון ר"ח קנייבסקי שבלשון הגמרא כתוב ללמד בן לשוט ולמה אין חובה ללמד גם בת שחיה, וענה לו הגר"ח שאין דרכה של בת להיכנס למים העמוקים בים.